

Informații documentare privind învățământul confesional românesc în localitatea Covasna (a doua jumătatea a sec. al XIX-lea – începutul sec. al XX-lea)

Documentary information regarding the Romanian confessional education in Covasna locality (second half of the 19th century - beginning of the 20th century)

Ana Dobreanu¹

Cuvinte cheie: Covasna, învățământ confesional românesc, populație școlară, salarizare învățători, calificare învățători, averea mobilă și imobilă a școlii, structura anului școlar
Keywords: *Covasna, Romanian confessional education, school population, teachers' salary, teachers' qualification, the school's movable and immovable property, school year structure*

ABSTRACT

The current article addresses the issue of Romanian confessional education in a community in Covasna locality, Treiscaune County, selected according to certain criteria, prevailing the specifics of the occupation of the majority of the Romanian population, their material condition and the impact on school population. The period to which it refers, the second half of the nineteenth century and the beginning of the twentieth century, is distinguished by the complexity of the problems generated by the major events that took place at the macrosocial level with impact on multiple levels, including education. This is an area in which the changes that have taken place, on several occasions, at the level of legislation have brought great challenges for communities and churches in order to maintain denominational education, which is vital for education in the mother tongue. Starting from the fact that the demographic evolution of the ethnic and confessional element imprints the evolution of the school system at a certain moment in a determined space, an analysis of this problem was considered, highlighting the significant population growth in the period 1850-1810 with the preservation of the ethnic structure, the majority being the Hungarian ethnic population followed by the Romanian ethnic population. The existence of the confessional school was conditioned by the number of school-age population. The evolution of the school population was analysed, highlighting the problems related to attendance and the causes of absenteeism. The biggest challenges for denominational education were those related to the condition of the school building, facilities, teachers, their qualification and salary. In order to see the response of the church, of the local communities and of all those involved in the education process to these challenges, we focused on these aspects, namely on the situation of the school's movable and immovable property, teachers' salaries, qualification and improvement. And because one of the important criteria for evaluating the teaching work carried out by teachers with students during a school year was the result obtained by them at the final exam of a school year, it was also considered how the school year was structured and completed.

¹ Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe; anadobreanu@gmail.com

Orașul Covasna este așezat, din punct de vedere geografic, în Curbura Carpaților, la poalele munților Vrancei și a munților Brețcului, iar din punct de vedere administrativ² se află în colțul estic al județului care îi poartă, din 1968, numele.³

Așezarea a fost locuită din cele mai vechi timpuri. Aici au fost descoperite materiale arheologice care datează din epoca pietrei, epoca cuprului și epoca bronzului.

Prima atestare documentară a orașului datează din anul 1548 (Kowazna)⁴ fiind consemnată de-a lungul timpului, în documente, Koazna (1567), Kovaszna (1591), Kohaszna (1839), Kovàszna, Covasna (1854).⁵

Condițiile geologice deosebite de care dispune localitatea prin așezarea sa geografică și-au pus amprenta pe dezvoltarea localității în timp. Numărul mare de izvoare de apă minerală și emanațiile puternice de acid carbonic și folosirea lor în scop terapeutic, mai cu seamă începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, au făcut din Covasna o stațiune balneo-climaterică cunoscută. Apa minerală de aici a fost folosită, de-a lungul timpului, nu doar pentru băi ci și pentru consum, fiind apreciată nu numai pe plan local. Astfel, de exemplu, la expoziția mondială din 1882 de la Triest, apa minerală din izvorul Horgasz a primit distincție de aur.⁶

² Începând cu secolul al XIV și până la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, zona de sud-est a Transilvaniei, zonă în care se află și localitatea Covasna, a trecut prin mai multe modificări ale organizării trecând-se de la forma scăunală la cea districuală, de prefectură, iar scăunală și apoi cea de comitat ca unități politico-administrative. Covasna a fost centrul administrativ al Scaunului Orbai, iar în perioada dualismului, reședința plasei Orbai din cadrul Comitatului Trei Scaune.

³ La 16 februarie 1968 a fost adoptată *Legea nr. 2 privind organizarea administrativă a teritoriului României care, cu mici modificări, este în vigoare și astăzi*. Au fost desființate regiunile și înființate 39 județe printre care și Județul Covasna, care poartă denumirea orașului stațiune balneoclimaterică Covasna.

⁴ Benkő et alli 2007, 63.

⁵ Coriolan 1967, Vol. I, 170.

⁶ Vàradi, Lőwey 2006, 48.

Covasna a avut statutul de așezare rurală și deși la sfârșitul secolului al XIX-lea devenise deja o stațiune balneo-climaterică cunoscută, rangul de oraș l-a obținut abia în anul 1952. După dobândirea rangului de oraș sfera serviciilor balneo-climaterice și turistice au fost extinse și dezvoltate, iar construirea în 1961 a Spitalului de Recuperare Cardiovasculară a crescut și mai mult renumele stațiunii.

Date privind evoluția demografică și componența din punct de vedere etnic și confesional a populației localității reflectată de recensăminte începând cu anul 1850

Evoluția demografică, a elementului etnic și confesional își pune amprenta pe evoluția sistemului școlar, pe aspectele specifice la un moment dat într-un spațiu determinat.

La mijlocul secolului al XIX-lea Covasna era deja o localitate relativ mare. Conform recensământului din anul 1850 avea 3802 locuitori, din care: 3065 maghiari, 638 români, 171 alte etnii. 2970 suflete erau de confesiune reformată, 664 de cea ortodoxă și 165 catolică.⁷

La treizeci de ani distanță, în 1880 Covasna (împreună cu Chiuruș⁸) avea 4232 de locuitori din care: 3512 maghiari, 552 români, 6 germani, 1 alte etnii și 161 cu lb. maternă necunoscută. După confesiune erau: 3371 reformați, 578 ortodocși, 247 romano-catolici, 15 evanghelici, 6 greco-catolici, 1 altele.⁹

La cumpăna dintre secole, conform recensământului din 1900 populația era de 5163 de persoane din care 4226 erau maghiari, 769 români, 85 ruteni, 37 germani, 3 slovaci și 43 de alte etnii. După confesiune erau: 3686 de reformați, 767 ortodocși, 450 romano-catolici, 142 greco-catolici, 57 unitarieni, 33 evanghelici

⁷ V. Cavruc et alli 2002, 11.

⁸ Chiuruș este o localitate componentă a orașului Covasna.

⁹ *Recensământul din 1880 Transilvania*, 1997, 162-163.

și 27 izraeliți.¹⁰ Se constată o creștere a populației de la recensământul anterior, deci în 20 de ani, cu 931 de persoane (+714 maghiari, +217 români, + 31 germani, apar 85 de ruteni și față de 1 alte etnii acum sunt 43).

Potrivit recensământului din 1910 numărul locuitorilor a ajuns la 6070 de persoane, cu 907 mai mult decât la recensământul din 1900. Se constată o accelerare a creșterii numărului populației, într-un deceniu creșterea a fost aproape cât în două decenii anterioare. Din totalul populației 4756 erau maghiari (+530 față de 1900, reprezentând 58,43% din creșterea populației în această perioadă), 1105 români (+336 față de 1900, reprezentând 37,04% din creșterea populației în această perioadă), 49 germani (+12 față de 1900), 2 slovaci (-1 față de 1900), 92 ruteni (+7 față de 1900), 2 croați, 2 sârbi și 62 alte etnii (+19 față de 1900). După confesiune situația la 1910 se prezenta astfel: 4038 reformați, 1058 ortodocși, 635 romano-catolici, 174 greco-catolici, 84 izraeliți, 43 unitarieni, 38 evanghelici și 1 de altă religie.¹¹

În perioada 1850-1910 populația localității Covasna a crescut de la 3802 la 6070 (cu satul Chiuruș) de locuitori (cu 2268 de persoane, procentual cu 62,64%) (Fig. 1).

Biserica și școala

Potrivit celor consemnate în condica parohială din 1925 la Covasna, „s-a ținut școală”, prin preoți și dieci, la sfârșitul secolului al XVIII-lea în tinda bisericii, iar mai târziu în casa gocimanului de atunci.¹² Școala confesională s-a construit în anul 1858 pe terenul donat, în 1825, de un negustor brașovean bisericii pentru această destinație.¹³

Grija pentru asigurarea unui cadru adecvat pentru educație, pus sub supraveghe-

rea bisericii, nu era de loc întâmplătoare pentru că singurul cadru organizat în care copiii români au putut să studieze în limba lor maternă a fost învățământul primar confesional care a putut exista datorită eforturilor comunităților și ale bisericii.

Eforturile pentru supraviețuirea școlii s-au amplificat în perioada dualistă, perioadă în care legislația în domeniul învățământului promovată de guvernanți a adus provocări mari pentru comunități și biserici în vederea menținerii învățământului confesional, lucru vital pentru educație în limba maternă.

Plasarea școlii în sfera și grija statului și schimbarea percepției legate de educație și învățământ au favorizat dezvoltarea rețelei școlilor de stat și creșterea numărului școlilor, fapt ce se reflectă și în creșterea numărului știutorilor de carte. Astfel, în localitatea Covasna, în perioada 1880-1910, procentul alfabetizaților, raportat la numărul populației, a crescut de la 31,88% la 62,55%, adică cu 30,67%¹⁴ (Fig. 2). Însă, cum s-a menționat, accesul la educație în limba maternă pentru tinerii români era asigurat doar prin școala confesională ortodoxă din localitate.¹⁵

După Marea Unire, din 1918 școala confesională românească din Covasna – Voinești a devenit școală de stat.

Populația școlară

Legea XXXVIII/1868 declara obligativitatea învățământului elementar pentru toți copiii între 6 și 12 ani. Copiii cu vârstă

¹⁴ *Recensământul din 1880 Transilvania; Recensământul din 1910 Transilvania, 1997.*

¹⁵ Pe ansamblu, în Comitatul Trei Scaune, comitat din care făcea parte și localitatea Covasna, reformele din educație au avut ca efect creșterea și diversificarea rețelei școlare și implicit au înlesnit accesul unui număr mult mai mare de tineri la educație. Aceasta s-a reflectat în creșterea numărului alfabetizaților. Trebuie însă, menționăm faptul că accesul la educație, în limba maternă pentru tinerii români, din comitat, era posibil doar prin intermediul școlilor confesionale care se confruntau cu mari greutăți ca urmare a rigorilor impuse de legile școlare adoptate de guvernanți și a greutăților materiale ale comunităților române. (Dobreanu 2016, 108-126).

¹⁰ *Recensământul din 1900 Transilvania, 1999, 298-301.*

¹¹ *Recensământul din 1910 Transilvania, 1999, 284-285.*

¹² *Condica Parohială a Bisericii Române. Comuna Covasna, 1925, 3.*

¹³ Ticușan, ms., 1928, 29-30.

între 13 și 15 ani erau obligați să frecvenze școlile de repetiție. Conform legii, școli confesionale puteau fi organizate în localitățile în care o confesiune deținea un număr suficient de elevi și puteau fi susținute din fondurile proprii ale confesiunilor, chiar și prin intermediul unor taxe speciale bisericesti proprii.

Îndatorirea înscrieri copiilor de vârstă școlară la școală revenea protopopilor și preoților parohi, conform obligațiile ce le reveneau pe linia școlilor confesionale, protopopii de inspectori școlari tractuali și preoții parohi de directori¹⁶ ai școlilor din comunitățile bisericesti. Astfel, prin circulară nr. 1711/1873, forul tutelar cerea acestora, în conformitate cu art. 38 din Legea școlară emisă în 1868, „să se îngrijească ca de timpuriu să se conscrie prin parohii locale cu cea mai mare acuratețe toți copii obligați la învățământul de ambele școale, de la 6-12 ani, pentru școala de toate zilele, și de la 12-15 ani pentru școala de repetiție...”¹⁷

Conform cifrelor statistice referitoare la populația școlară (copii între 6-12 ani) și cele privind frecventarea cursurilor școlilor confesionale ortodoxe, în Covasna în anul școlar 1878/1879, erau 114 „prunci harnici de școală”, din care au frecventat cursurile 98 (85,96%).¹⁸

În anul 1891 erau în Covasna 143 de copii obligați a frecventa școala (113 din categoria 6-12 ani și 30 din categoria 12-15 ani), din care în toamnă, în luna noiembrie, erau înmatriculați 122 din care 113 din categoria 6-12 ani și doar 9 din cei mai mari, procentual 85,31%. Dacă dintre

copiii de 6-12 ani s-au înmatriculat 100%, din categoria 12-15 ani doar 30%.¹⁹

În datele statistice pe anul școlar școlar 1901/1902 la școala confesională Covasna sunt consemnați, 165 de elevi (130 cu vârsta între 6-12 ani și 35 cu vârsta între 13-15 ani) care au frecventat școala, din 205 copii obligați a umbla la școală (144 cu vârsta între 6-12 ani și 61 cu vârsta între 12-15 ani), iar la filia Zăbala sunt consemnați 54 de elevi (42 cu vârsta între 6-12 ani și 12 cu vârsta între 13-15 ani), care au frecventat școala, din 59 copii obligați a umbla la școală (47 cu vârsta între 6-12 ani și 12 cu vârsta între 13-15 ani), se consemnează și existența a câte un edificiu propriu.²⁰

În anii școlari 1906/1907 și 1907/1908 conform statisticilor, întocmite de preoții parohi și învățători, care conțin date referitoare la numărul copiilor de vârstă școlară, numărul celor ce au frecventat școala, pe categorii de vârstă, numărul învățătorilor și salariul lor etc., situația populației școlare la școala confesională din Covasna se prezenta astfel: pe anul școlar 1906/1907 sunt consemnați 129 elevi, cu vârsta între 6-12 ani care au frecventat școala din 222 de copii obligați a umbla la școală (148 cu vârsta între 6-12 ani și 74 cu vârsta între 13-15 ani), se consemnează și existența edificiului propriu, cu două săli de clasă, în stare corespunzătoare²¹ și pe anul școlar 1907/1908 sunt consemnați, 126 elevi, cu vârsta între 6-12 ani care au frecventat școala din 216 copii obligați a umbla la școală (143 cu vârsta între 6-12 ani și 73 cu vârsta între 13-15 ani), se consemnează și existența a două edificii proprii, în stare corespunzătoare.²²

Comparând datele pe cei trei ani de învățământ de la începutul secolului al XX-lea, menționați mai sus, se observă

¹⁶ Directorul școlar era conducătorul școlii în problemele morale, spirituale, disciplinare. El trebuia să-l controleze pe învățător, să se asigure acesta respectă planul de învățământ și obține rezultate bune în activitatea școlară. Una dintre atribuțiile principale ale directorului local, era cultivarea în rândul sătenilor a sentimentelor de dragoste pentru școală (vezi Ghibu 1912).

¹⁷ ANCV, F. Parohia ortodoxă Cernatul de Jos, d. 1, f. 8.

¹⁸ Lăcătușu et alli 2009, 72.

¹⁹ MNCR, 18246/90.

²⁰ MNCR, 18688.

²¹ MNCR, 18789.

²² MNCR, 18889; 18893.

că, populația de vârstă școlară (6-15 ani) se menține peste 200, diferențe semnalandu-se la procentul celor ce frecventau școala dintre cei obligați a umbla la școală. Astfel, în anul școlar 1901/1902, procentul era de 80,48%, în anul școlar 1906/1907 de 58,10%, iar în anul școlar 1907/1908 de 58,33%, numărul mare de cei care nu frecventau școala este din categoria 13-15 ani (Fig. 3).

Chiar dacă conform legii XXXVIII/1868 învățământului elementar pentru toți copiii între 6 și 12 ani era obligatoriu, iar copiii cu vârstă între 13 și 15 ani erau obligați să frecventeze școlile de repetiție, cum s-a menționat deja, neeradicându-se cauzele principale ale absenteismului, lipsa de la școală a unui număr destul de însemnat al populației de vârstă școlară a constituit o realitate încă mult timp. Frecvența la școală a continuat să fie o problemă, deși s-a ameliorat treptat, mai ales pe perioada muncilor la câmp. Părinții pe perioada muncilor agricole își țineau acasă copiii care puteau muncii la muncile agricole.

Principala cauză a absenteismului, sărăcia, s-a accentuat în partea de sud a Transilvaniei, deci și în Comitatul Trei Scaune, din care făcea parte și localitatea Covasna, în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, urmare a consecințelor nefaste ale războiului vama dintre România și Austro-Ungaria²³ care a generat și un puternic aflux de emigrare a populației, în primul rând spre România. Mulți dintre emigranți au luat cu ei și familia, fie în întregime, fie parțial.

Efectul situației generate, pentru cei din Covasna, este ilustrat și de un document care face la referire la un al doilea post de învățător, aprobat, în 31 mai 1889, de Comitetul parohial în care se consemnează, legat de salariul mic aprobat pentru acesta că situația nu poate fi altfel „vreo câțiva

ani, până când poporul își va reveni în fire, sau în stare, deoarece starea economilor de oi e vrednică de compătimit, cu deosebire de când s-a închis vama – poporul a devenit la sapă de lemn, din care cauză foarte mulți poporeni sunt duși ca servitori în străinătate spre a-și căpăta pâine de toate zilele”.²⁴

În statisticile privind absențele la școala din Covasna, întocmite de învățătorul George Furtună²⁵, în lunile octombrie și noiembrie din anul 1891 sunt consemnate 10, respectiv 3 absențe (Fig. 5).

Problema frecvenței a fost mereu în atenția forurilor tutelare și îmbunătățirea ei a fost una dintre preocupările fundamentale, intensificându-se începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea. La 1873, prin adresa circulară nr. 1711 a Consistoriului arhidiecezan se solicita preoților protopopi și parohi, printre altele ca, să ceară învățătorilor ca la sfârșitul primei săptămâni de școală, să întocmească lista elevilor absenți pe care să o predea preotului paroh, președintele Comitetului parohial.²⁶ Acesta urma să desemneze doi membri ai Comitetului parohial care să se deplaseze la locuințele copiilor care nu au fost la școală lămurindu-i pe părinții acestora „cu vorbe frumoase să transmită copilașii lor la școală, căci aceasta este spre binele și folosul copilașilor și al părinților”. Deoarece nefrecventarea școlii era

²⁴ ANCV, F. Parohia ortodoxă Cernatul de Jos, d. 1, f. 179-180.

²⁵ MNCR, 18246/59, 18246/90.

²⁶ Atribuțiile comitetelor parohiale, legate de școala primară, conform Statutului organic, erau: trebuiau să se îngrijească ca edificiile școlare să se zidească după planul dat de ministerul de culte și învățământ și să se păstreze în bună stare; trebuiau să înscrie copiii la școală, cu două luni înaintea începerii fiecărui an școlar; trebuiau să determine pe părinți să-și trimită copiii la școală și în fiecare sâmbătă să-i raporteze la primărie pe aceia care nu îndeplinesc această cerință, pentru a fi pedepsiți potrivit legii. Președintelui i se impunea totodată, de a se îngriji ca banii din amenzile pentru nefrecventarea școlii să se încaseze prin primăria comunală și să se predea epitropiei parohiale spre administrare.

²³ Războiul vama dintre România și Austro-Ungaria a izbucnit în 1886 și a durat șase ani, până în 1892, cu grave efecte asupra comercianților și meseriașilor în deosebi din zona de sud și sud-est a Transilvaniei.

pedepsită și de legea școlară în vigoare, preoții erau îndemnați să predea lista elevilor absentești și conducerii „comunei politice, spre pedepsirea celor care nu împlineau legea”, banii rezultați din amenzile aplicate, urmând a fi folosiți pentru nevoile școlii”. Despre modul de îndeplinire a tuturor acestor obligații, care făceau parte din principalele răspunderi ale preoților, protopopul urma să raporteze periodic.²⁷

În anul 1884, în ședința comitetului parohial ortodox din Covasna, din data de 31 decembrie, președintele comitetului, preotul paroh Nicolae Comșa, propunea „ca în sensul legii scolastice, în fiecare an să se statorească mărimea unei pedepse pentru lipsirea copilului de la școală fără motiv”.²⁸

Situația absențelor era strict monitorizată și la începutul secolului al XX-lea, problema preocupând în mod deosebit forurile tutelare, Protopopiatul de care aparținea comuna bisericească care întreținea școală confesională și Consistoriul arhidiecezan, artrăgându-se atenția pentru orice derapaj în acest sens. Astfel, de exemplu, printr-o adresă din 8 noiembrie 1901 de la Consistoriul arhidiecezan, semnată de Mitropolitul Ioan, arătându-se că de data aceasta se acceptă justificarea unui învățător din Protopopiatul Trei Scaune, se solicită protopopului Dimitrie Coltofeanu ca pe viitor „să îndrume” toți învățătorii „a conduce protocoalele de absenții sub orice împrejurări”.²⁹

Prin adresa nr. 430 din 18 ianuarie 1901 Consistoriul arhidiecezan din Sibiu, trimitea protopopului Dimitrie Coltofeanu, concluziile ce rezultau din raportul întocmit în urma controlului efectuat la toate școlile confesionale din protopopiatul Trei Scaune, iar la măsurile ce se impuneau pentru îndreptarea neajunsurilor se cerea și, „... oficiile și comitetelor parohiale

să fie responsabile de prezența la școala a elevilor și să manifeste o mai serioasă îngrijire în această problemă, în caz contrar vor fi luate dispoziții disciplinare împotriva lor de către Consistoriu”.³⁰

Fenomenul era stric monitorizat de organele tutelare pentru că acestea vedeau în școală calea de ieșire din sărăcie pentru acești tineri. De asemenea rolul școlii în limba română, în contextul politic dat, avea o semnificație care depășea cadrul strict pedagogic. Frecventând școlile primare confesionale copiii români aveau pe lângă ocazia să învețe în limba maternă și posibilitatea să cunoască principalele valori ale culturii naționale.

Averea mobilă și imobilă a școlii

Privind școlile din secuime, făcând referire la starea lor vizavi de cerințele legislației școlare, Gazeta Transilvaniei nr. 98 din 5 mai 1893 consemna că „în comunele așezate sub munți, peste tot sunt școli românești corespunzătoare legilor. Ba în comune cum sunt: Covasna, Întorsura Buzăului, Brețcu, Poiana Sărată, avem școli cu câte două sau trei puteri didactice, foarte bune”.³¹

Înăsprirea condițiile materiale minimele pe care trebuia să le îndeplinească orice clădire în care se afla o școală și cele legate de plata învățătorilor și locuința acestora, impuse de legislația școlară, mai ales după 1907 (Legea Apponyi), au pus noi presiuni asupra școlilor confesionale nemaghiare.

Întreținerea școlilor de către comunități era un efort mare, mai ales acolo unde aceste comunități nu erau foarte numeroase, cum era și în Trei Scaune, unde românii erau în minoritate și posibilitățile lor materiale erau destul de precare.³²

Printre concluziile ce au rezultat în urma controlului efectuat la toate școlile confesionale din protopopiatul Trei Scaune

²⁷ ANCV, Fond Parohia ortodoxă Cernatul de Jos, d. 1, f. 8.

²⁸ ANCV, Fond Parohia ortodoxă Cernatul de Jos, d. 1, f.134.

²⁹ MNCR, 18486/39.

³⁰ ANCV, Fond Protopopiatul ortodox Sfântu Gheorghe, d. 8, f. 2-3.

³¹ Gazeta Transilvania, 1893.

³² Dobreanu 2016.

trimise la 18 ianuarie 1901 de Consistoriul arhiepiscopozan din Sibiu, protopopului Dimitrie Coltofean se află și informații referitoare la starea imobilelor școlare, la dotarea lor cu mobilier, cu manuale și rechizite. Sunt consemnate următoarele nereguli întâlnite: localurile de școală necorespunzătoare în Brețcu și Boroșneul Mic, Mărcuș, Băcel, Belin și Hăghig, iar în Covasna lipsea locuinței învățătorului; mobilierul de școală era cu totul necorespunzător, la care se adăuga și probleme de curățenie la școlile din Brețcu, Boroșneul Mic, Băcel și Belin; ... Lipseau, într-o măsură mai mare sau mai mică, cărțile și rechizitele școlare...". Referitor la situația dată Ilarion Pușcariu, Vicar arhiepiscopesc, semnatarul adresei, menționa că „o îndreptare se poate face numai îndeplinindu-și cu toții, de sus până jos, cu tot zelul și cu toată stăruința toate îndatoririle, ce le impune chemarea, altfel nu se va putea ajunge la nici un rezultat favorabil. Materialul trimis protopopului conține pe lângă constatări și măsurile ce se impun: să se adune, rând pe rând, „mijloacele trebuincioase bănești”, pentru a putea fi înlocuite edificiile școlare cu totul necorespunzătoare, prin edificii noi corespunzătoare și „înzestrate peste tot, acolo unde trebuie, după cum s-a arătat, cu mobilierul trebuincios și cu rechizitele necesare, atât pentru școli cât și pentru elevi, căci aceștia lipsiți fiind de cărți, table, caiete etc., nu progresează îmbucurător”³³

Cu privire la starea materială a școlii din Covasna și filia Zăbala grăitoare este și consemnarea averilor „bisericești și școlare”, pe anul 1901, întocmită de protopopul paroh Gheorghe Furtună. Potrivit acestui document atât la Covasna cât și la Zăbala școala avea edificiu propriu, doar că cel din Covasna nu era cu locuință pentru învățător, dar valoarea acestuia era de 800 de coroane iar a celui din Zăbala de

600 de coroane. Diferențe între cele două școli erau și la valoarea „Capitalului fonduri și fundații școlare”, care erau de 7 ori și ceva mai mari pe seama școlii din Covasna, și la valoare prețului mobilei și rechizitelor școlare diferența era mare, dar pământ în dotarea învățătorului era doar la Zăbala.³⁴

Raportat la situația altor 11 școli confesionale ortodoxe din Trei Scaune, conform consemnărilor din 1901, poziția școlii din Covasna era următoarea: în 9 din cele 11 parohii existau edificii școlare cu locuință pentru învățător, a căror valoare varia între 2000 de coroane (Zagon) și 130 de coroane (Boroșneul Mic), în 2 parohii existau edificii școlare fără locuință pentru învățător, a căror valoare era de 800 de coroane (Covasna) și 400 de coroane (Lisnău). Prețul mobilei și rechizitelor școlare varia între 451 de coroane și 11 fil. (Covasna) și 14 coroane și 40 fil. (Ozun). Capitalul fondurilor și fundațiilor școlare era cuprins între 8102 coroane și 27 fil. (Covasna) și 190 coroane și 67 fil. (Mărtănuș).³⁵ Prin urmare, școala din Covasna deținea mobilier și rechizite școlare de valoarea cea mai mare și de asemenea avea și Capitalul fondurilor și fundațiilor școlare cu valoarea cea mai mare dintre cele 11 școli.

Potrivit datelor statistice referitoare la anii școlari 1906/1907 școala confesională din Covasna avea edificiul propriu, cu două săli de clasă, în stare corespunzătoare³⁶, iar pentru anul școlar 1907/1908 se consemnează existența a două edificii proprii, în stare corespunzătoare.³⁷ Și pentru filia Zăbala, pentru ambii ani școlari menționați, se consemnează existența unui edificiu propriu aflat în stare corespunzătoare.³⁸

³⁴ MNCR, 18491/8.

³⁵ MNCR, 18491/2; 18491/3; 18491/4; 18491/5; 18491/6; 18491/7; 18491/8; 18491/9; 18491/10; 18491/11.

³⁶ MNCR, 18879.

³⁷ MNCR, 18893.

³⁸ MNCR, 18880; 18887.

³³ ANCV, Fond Protopopiatul ortodox Sfântu Gheorghe, d. 8, f. 2-3.

Controalele, din partea autorităților abilitate ale statului, privind cerințele impuse, privitoare la calitatea clădirilor, dotarea materială, salariul învățătorilor etc. au pus presiune tot mai mare pe școlile confesionale.

Această provocare a constituit tema a numeroase dezbateri în consiliul parohial din Covasna și la 25 ianuarie 1909 Sinodul parohial a luat în discuție înaintarea către Consistoriul arhidiecezan a propunerii ca începând cu anul școlar 1909/1910 să fie predată școala statului. Motivele care au stat la baza propunerii au fost: poporenii din Covasna partea cea mai mare erau exclusiv mici economi de oi și erau foarte strâmtorați încât existența lor nu era sigură „de azi pe mâne”; nu puteau să satisfacă cerințele art. XXVII al legii școlare din 1907 și li se cerea, prin inspectorul de școală regesc a comitatului Treiscaune, să satisfacă acestea; avînd în vedere numărul copiilor obligați a umbla la școală (de toate zilele în număr de 150 și cca. 70-75 de repetiție, pentru care localul nu mai corespundea) cu începerea anului școlar viitor comunei i se va solicita să înființeze al treilea post de învățător și se întrebau „cum vom putea dar satisfacă legea pe lângă cele mai mari jertfe posibile”, atîta timp cît nici „salariile celor doi învățători nu sunt asigurate nici conform legii din anul 1893”.³⁹

Desigur se avea în vedere și anumite condiții pentru predarea școlii statului și anume: să fie păstrate „puterile didactice care sunt în prezent”; programa „să conțină două ore pe săptămână pentru limba română”; „totdeauna statul să fie obligat, la permutarea ori moartea învățătorilor actuali, a denumi doi învățători de lege gr. Ortodoxă, care totodată vor servi și ca cantori”.⁴⁰

Răspunsul Mitropoliei din Sibiu, se pare că, nu a fost favorabil pentru că în ianuarie anul următor, în 1910, Comitetului

parohial din Covasna „după lungi și serioase dezbateri” a decis în unanimitate următoarele: comunitatea bisericească va susține pe viitor „școala numai cu un singur învățător cu elevii din cursul I și al II-lea – cu întregirea salariului învățătoresc și ajustarea edificiului școlar conform legii școlare din anul 1907 art. 7”, fără a recurge la „ajutoare din altă parte”; postul al II-lea de învățător cu elevii din cursul anului școlar III și IV să se mijlocească din partea autorităților bisericești școlare confesionale școlare, la Înaltul Ministeru de Culte, a se alătura la școala de stat din Covasna aflătoare în nemijlocita apropiere pe lângă considerarea la propuneri și a limbei române cu elevii de confesiunea și naționalitatea noastră”.⁴¹

După 1905 jumătate dintre cele 18 școli din protopopiat nu au făcut față presiunilor exercitate de legislația școlară. Biserica și comunitatea românească din Covasna, prin eforturi susținute, a reușit să mențină școala confesională, aceasta fiind una din cele 9 care mai funcționau, în anul școlar 1913/1914, alături de cele din Băcel, Boroșneul Mic, Brețcu, Mărtănuș, Întorsura Buzăului, Mărcuș, Poiana Sărată, Vama Buzăului. Printre școlile închise a fost și cea din Zăbala, filie a parohiei Covasna.

Învățătorii și salariile lor

Primul învățător cunoscut a fost Iosif Pop zis Popovici. A urmat Ioan Gridean, mai târziu preot, până în 1839, apoi Gheorghe Dogar, care era și cântăreț, originar din Prejmer. Următorii învățători au fost: Ioan Fleșer zis Topârceanu; Toma Grindeanu, (1864-1870); Zosim Butnar (1870-1872); Ioan Iosif (1872-1876), al doilea post de învățător s-a înființat după 1871); pr. Gheorghe Furtună și Ioan Nițu (1877-1894), desființat în 1880; postul al doilea a fost reînființat în 1889, învățător și director fiind Nicolae Dobros, celălalt post, din 1899 a revenit lui Gheorghe Albu din

³⁹ Lăcătușu et alli 2009, 76.

⁴⁰ ANCV, F. Parohia ortodoxă Covasna, d. 1, f. 282-283.

⁴¹ ANCV, F. Parohia ortodoxă Covasna, d. 1, f. 288

Apold, iar din 1900 a funcționat Alexandru Ciucan.⁴²

Principalul mijloc de subzistență al învățătorului era salariul. Acesta avea o componentă în bani și una în natură. Cuantumul lui era stabilit de comitetul parohial fiind cuprins în bugetul anual ce se supunea spre aprobare sinodului parohial. Sursa, de bază, care asigură achitarea salariilor învățătoarești era contribuția specială pe care trebuiau să o plătească credincioșii dintr-o parohie.⁴³

Stabilirea salariilor învățătoarești era o problemă de care comitetele parohiale trebuiau să se achite ținând cont de două aspecte și anume, pe de o parte de prevederile legale referitoare la salarizarea învățătorilor, iar pe de altă parte de resursele materiale și financiare de care dispuneau locuitorii așezării. Și pentru că aceste resurse erau precare pentru multe comunități devenea o mare problemă sincronizarea celor două aspecte.

Urmare condițiilor puse de legislația școlară cu privire la cuantumul minim al salariului învățătorului, multe comunități au trebuit să facă eforturi foarte mari să poată să se încadreze în cerințele legale, deoarece nerespectarea lor putea aduce după sine transformarea școlii confesionale în școală de stat în care predarea se făcea în limba maghiară.

Pentru anul școlar 1879/1880 în protopopiatul Trei Scaune sunt consemnate 11 școli, toate cu învățători, care erau plătiți de comunitate, din fondul școlastic și din alte surse. Printre acestea erau și școlile din Covasna și filia Zăbala la care situația privind asigurarea învățătorului, calificarea lui și plata acestuia, sunt menționate în Fig. 6.

Veniturile în bani și natură ale învățătorilor, în cele 11 școli din protopopiat, erau cuprinse între 243 fl. la Întorsura Buzăului și 43 fl. la filia Păpăuți. În Covasna

venitul celor doi învățători era de valoare diferită, pentru George Fortuna 210 fl. și pentru Ioan Nițiu 160 de fl. În comparație cu cea mai mare și cea mai mică leafă din protopopiat, leafa învățătorului George Fortuna era cu 33 de fl. mai mică decât cea a învățătorului din Întorsura Buzăului și cu 167 de fl. mai mare decât a învățătorului din filia Păpăuți, iar a învățătorului Ioan Nițiu, era mai mică cu 83 fl. și mai mare cu 117 fl⁴⁴ (Fig. 4).

În anul școlar 1906/1907 conform statisticilor, întocmite de preoții parohi și învățători, situația privind numărul învățătorilor, salariul lor și sursa acestuia, în Covasna, erau doi învățători care aveau un salariu de 1200 de coroane (Fig. 7).

În comparație cu venitul din urmă cu 27 de ani, învățătorii aveau un salariu mai mare de aproape trei ori, având în vedere faptul că, schimbul de la florini la coroane s-a făcut în raportul de două coroane la un florin.

În ceea ce privește salariul învățătorilor din Covasna, raportat la cel al altor colegi de-ai lor de la școli din protopopiat el era, pentru anul școlar 1906/1907, dublu față de cel de la Zăbala și Dobârlău și cu 400 de coroane mai mare decât cel de la Băcel, iar pentru anul școlar 1907/1908 era dublu față de cel de la Mărtănuș, cu 500 de coroane mai mare decât la Zagon și Zăbala, cu 400 mai mare ca la Băcel și mai mic cu 300 de coroane decât la Mărcuș.

În protopopiatul Trei Scaune, în anul școlar 1913/1914, funcționau 9 școli confesionale cu 15 învățători, printre care era și școala confesională din Covasna și 35 de școli de stat și două de alt fel. Salariul învățătorilor era asigurat o parte de la comuna bisericească, altă parte din fondul școlar și altă parte de la stat. Salariul mediu pe învățător era de aproape 1400 de coroane.

În ceea ce privea salariul învățătorilor din Covasna, la nivelul anului 1916, aflăm

⁴² Lăcătușu et ali 2013, 271.

⁴³ MNCR, 18904.

⁴⁴ AMA, F. Protocolul școlilor 864/ 1879-1880.

din bugetul parohiei ortodoxe din localitate pe acel an că, pentru salariul învățătorilor erau prevăzuți 3000 de coroane. Suma era mai mare cu 600 de coroane față de anul școlar 1907/1908, când însumate cele două salarii se ridicau la valoarea de 2400 de coroane.

Calificarea și perfecționarea învățătorilor

Cu privire la calificarea învățătorilor și încadrarea lor era, în majoritatea protopopiatelor ortodoxe din Transilvania, o situație aparte, în sensul că exista un număr mare de învățători provizorii deși mulți dintre ei aveau calificarea pedagogică corespunzătoare. Această situație se datora, în primul rând, imposibilității comunelor de a plăti salariile datorate unor învățători definitivi și prin urmare preferau angajarea unor învățători provizorii, cu salarii mai mici.

Potrivit protocolului școlilor pe anul școlar 1879/1880 dintre cei trei învățători, de la școlile confesionale ortodoxe din Covasna și filia Zăbala, doi aveau examen de calificare (Fig. 8).

Problema privind calificarea învățătorilor și încadrarea lor rămâne o provocare și după 1900. Consistoriului arhiepiscopical ca senat școlar era preocupat de această situație și solicita celor îndrituiți să se ia măsurile necesare pentru ca începutul de an școlar să nu fie situații în care posturile vacante să nu fie ocupate. Printr-o adresă din 24 august 1901 se solicita, de exemplu, protopopului de Trei Scaune, Dimitrie Coltofean, înaintarea unui raport cu privire la locurile vacante de învățători și cu propunerile pentru ocuparea lor.

Protopopul Dimitrie Coltofean era preocupat și de problema modalității de încadrare, definitiv sau provizoriu. La 7 iulie 1902, el comunica, mai multor oficii parohiale, condițiile în care se putea ocupa definitiv posturile de învățător acolo unde în anul școlar precedent au fost ocupate doar în mod provizoriu.

Situația privind calificarea învățătorilor și încadrarea lor se afla și în atenția autorităților, la nivel de comitate prin Inspectoratul școlar regesc. Astfel, de exemplu în anul 1902 Inspectoratul școlar regesc din Trei Scaune solicita printr-o adresă din 15 august protopopului de Trei Scaune să rezolve problema numărului mare de învățători provizorii de la școlile confesionale ortodoxe, să se pună capăt deselor mișcări ale învățătorilor de la o școală la alta pe teritoriului comitatului, să fie angajați învățători calificați și care, potrivit Legii XVIII/1876, să poată preda limba maghiară, iar lista cu solicitantii și cu specificarea pregătirii să se înainteze Inspectoratului școlar. După trei luni, la 15 noiembrie, legat de aceeași problemă se solicită protopopului Dimitrie Coltofean să informeze cu privire la: dintre învățătorii angajați în anul precedent câți au plecat și unde; pe posturile rămase vacante cine sunt cei angajați; câți dintre aceștia au diplomă de calificare ca învățători; câți cunosc (vorbit și scris) limba maghiară; care dintre ei sunt membri ai Casei naționale de pensii.

Prin circulara nr. 7277 din 1 iulie 1910 Consistoriul arhiepiscopical comunica oficiilor protopresbiterale din diaceza ortodoxă română a Transilvaniei dispoziția ministrului cultelor și instrucțiunii publice conform căreia toți învățătorii care nu au calificarea necesară să fie înlocuiți cu învățători calificați de la 1 septembrie și aducea lămuriri cu privire la înțelesul acestei dispoziții referitoare la învățătorii de la școlile confesionale.

Un rol important în perfecționarea profesională a învățătorilor l-au avut conferințele și reuniunile învățătoresți. Ele au oferit cadrul în care s-a putut realiza schimbul de experiență și idei pedagogice între învățători, dar nu numai, ci ele au fost și „laborator” de prefacere și modernizare a actului didactic în școlile românești.

În 1866 conferința învățătorilor din protopopiatele Brașov II și Treiscaune a avut loc în Covasna.

Între anii 1878-1900 în Covasna a funcționat „Reuniunea învățătorilor români ortodocși” din Districtul X Brașov, cu 4 despărțăminte: Despărțământul I și II Brașov, III Bran și IV Treiscaune și avea ca deviză: „cultura ulterioară pedagogico-didactică a învățătorilor și ridicarea școlii noastre populare la o stare mai bună și la o reală (autoritate) mai mare”. În vederea realizării acestor nobile obiective, începând din 1886, reuniunea și-a publicat propria revistă, intitulată „Școala și familia”, la care au fost abonați toți membrii reuniunii. Președinte al asociației pentru Trei Scaune, între anii 1884-1894, a fost învățătorul Gheorghe Furtună din Covasna.

Structura și finalizarea anului școlar

Înainte de apariția legii învățământului XXXVIII/1868 structura anului școlar pentru școlile populare a fost stabilită prin Intimatul ministerial nr. 3441, din 5 martie 1855 potrivit prevederilor căruia, cursurile începeau la 1 octombrie și se încheiau la 6 august. Anul școlar era împărțit în două semestre: primul, între lunile octombrie și februarie și al doilea, între lunile martie și iulie. Fiecare semestru se finaliza cu examene școlare.

Legea din 1868, preciza că, durata anului școlar va fi de cel puțin 8 luni la sate și cel puțin 9 luni la orașe. În ceea ce privea datele privind începutul și sfârșitul anului școlar, acestea au fost stabilite prin dispoziții ulterioare. S-a fixat ca, școala primară să-și înceapă cursurile la 1 octombrie și să se finalizeze la 31 mai. În iunie se desfășurau examenele, iar lunile iulie, august și

septembrie erau de vacanță. Desigur puteau să apară mici modificări, de la o zonă la alta, cu privire la data începerii și finalizării anului școlar, stabilite prin senatele școlare, dar cu respectarea duratei anului școlar stabilit prin lege. Pe parcursul celor nouă luni de cursuri se mai acordau și zile libere, una sau mai multe, cu ocazia unor sărbători religioase.

În școlile confesionale greco-ortodoxe din Arhidieceza Ardealului, deci și în cele din Protopopiatul Trei Scaune cursurile începeau, de regulă, la 1 octombrie și se terminau la sfârșitul lunii mai. Prin circulară nr. 1711/1873, semnată de Nicolae Popeea, arhimandrit și episcop vicar, adresată „Inspectoratele districtuale ale școalelor confesionale greco-ortodoxe din Arhidieceza Ardealului”, se cerea preoților protopopi și parohi, pe lângă respectarea altor obligații ce le reveneau pe linia școlilor confesionale, să aibă grijă „ca duminica înainte de 1 octombrie, în 30 septembrie, să se publice în biserică, că la 1 octombrie, adică în ziua următoare, luni, se va începe învățământul în școalele noastre confesionale.”

Finalizarea unui an de studiu se făcea printr-un examen susținut în prezența protopopului, în calitatea acestuia de inspector școlar pentru școlile confesionale ortodoxe din tract.

Examenele școlare erau o componentă importantă a activității școlare. Ele aveau ca scop evaluarea muncii didactice desfășurate de învățători cu elevii pe parcursul unui an școlar. Aprecierile făcute asupra pregătirii elevilor și evaluarea activității învățătorilor, erau prezentate în rapoarte ce se înaintau senatelor școlare.

Bibliografie / Bibliography

- AMA** = Arhiva Mitropoliei Ardealului
ANCV = Arhivele Naționale Covasna
Benkő G., Fábrián E. 2007. *Kovászna*, Sfântu Gheorghe: Charta.
- Bocșan N., Leu V. 2002.** *Școală și comunitate în secolul al XIX-lea. Circularele școlare bănățene*, Cluj-Napoca: Ed. Presa Universitară Clujeană.
- Brusanowski P. 2005.** *Învățământul confesional ortodox din Transilvania între anii 1848-1918*, Cluj-Napoca.
- Cavruc V., Lăcătușu I., Bota 1. 2002.** *Scurt istoric al orașului Covasna*. În: *Potențialul turistic și patrimoniul cultural din zona Covasnei* (red. Valeriu Cavruc), Sfântu Gheorghe: Ed. ANGVSTIA: 11-12.
- Condica Parohială a Bisericii Române. Comuna Covasna, 1925.** Colecția de documente, Arhiva Centrului Ecleziastic de Documentare „Mitropolit Nicolae Colan”, Sfântu Gheorghe.
- Coriolan S. 1967.** *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, I, Academia RSR.
- Dobreanu, A. 2016.** Rețeaua de școli și considerații privind accesul la educație în Comitatul Trei Scaune la începutul secolului al XX-lea. *Acta Carpatica* 3: 108-126
- Ghibu, O. 1912.** *Școala românească în Ungaria*. Sibiu: Tiparul lui W. Krafft.
- Lăcătușu I., Cornea L., Luca I. 2009.** *Personalități ale orașului Covasna*, Sf. Gheorghe: Ed. Eurocarpatica.
- Foaia învățătorilor poporului 1868.** *Foaia învățătorilor poporului*, Budapesta, I, 1868, nr. 43, din 26 noiembrie, apud Florin Zamfir, *Școala și societatea românească din Comitatul Timiș, între anii 1867-1900*, Timișoara: Ed. Marineasa, 2009.
- Gazeta Transilvaniei, Brașov**
- Lăcătușu I., Lechințan V., Pătrunjel V. 2013.** *Românii din Covasna și Harghita. Istorie. Biserică. Școală. Cultură*, Miercurea-Ciuc: Ed. Grai românesc.
- MNCR** = Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni (urmează numere de inventar)
- Ploșnea N. 2012.** *Biserici, Școli, comunități rurale românești din Covasna și Harghita (1850-1918)*, Ed. Grai Românesc.
- Recensăminte 1997;1999**
Recensământul din 1880 Transilvania; Recensământul din 1900 Transilvania; Recensământul din 1910 Transilvania (coord. Traian Rotariu), București: Ed. Staff.
- Roșca E. R. 1911.** *Monografia Institutului seminarial teologic-pedagogic „Andreian”*, Sibiu.
- Ticușan E. 1928.** *Istoricul Parohiei Ortodoxe Covasna*, ms., 1928: 29-30, Colecția de documente, Arhiva Centrului Ecleziastic de Documentare „Mitropolit Nicolae Colan”, Sfântu Gheorghe.
- Țircovnicu V. 1970.** *Contribuții la istoria învățământului românesc din Banat (1780-1918)*, București: Ed. Didactică și Pedagogică.
- Várad Péter P., Löwey L. 2006.** *Erdély. Székelyföld. Kovászna. A történelmi Orbaiszék*, Péter Pál Kiadó, Veszprém.

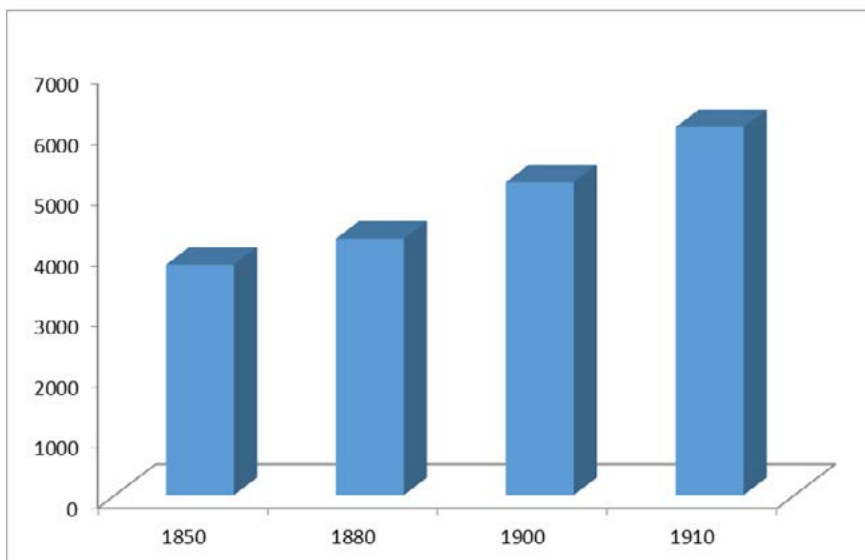

Fig. 1 Evoluția numerică a populației în perioada 1850-1910.
Fig. 1 The numerical evolution of the population during 1850-1910.

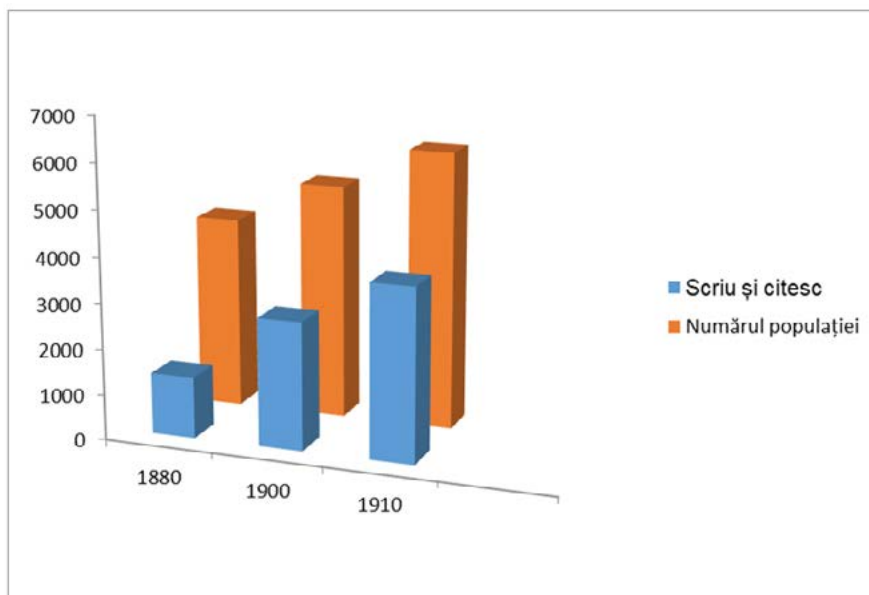

Fig. 2 Evoluția numărului alfabetizaților în Covasna în perioada 1880-1910.
Fig. 2 The evolution of the number of literate people in Covasna during 1880-1910.

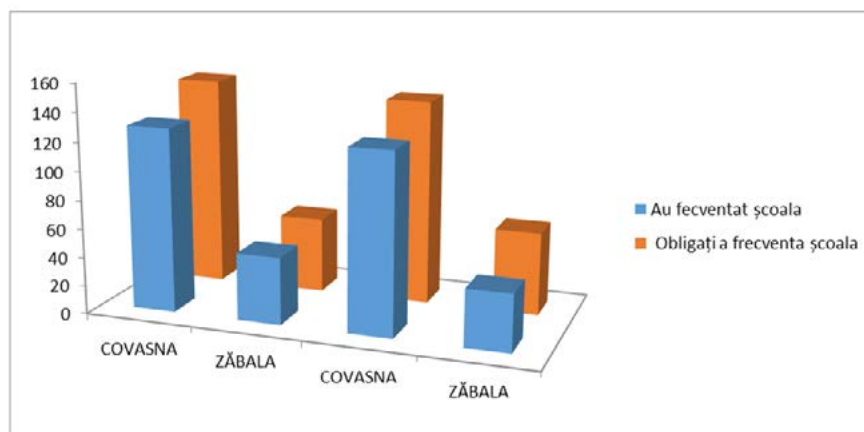

Fig. 3 Frecvența, în anii școlari 1906/1907 și 1907/1908, la școlile confesionale ortodoxe din Covasna și filia Zăbala.

Fig. 3 Attendance, in the school years 1906/1907 and 1907/1908, at the Orthodox confessional schools in Covasna and the Zăbala branch.

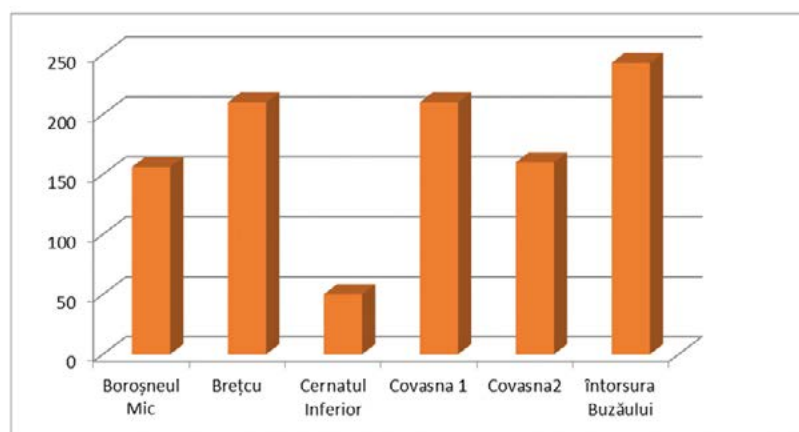

Fig. 4 Venitul învățătorilor din Covasna în comparație cu venitul celor din alte 4 școli din protopopiat în anul școlar 1879/1880.

Fig. 4 The income of teachers from Covasna compared to the income of those from other 4 schools in the archdiocese in the school year 1879/1880.

Școala conf. din localitatea	Obligați a frecvența școala		Câți au fost înmatriculați		Câți au absentat	Suma absențelor	Suma pedepse-lor	Cât s-a plătit	Cât e rest
	6-12	12-15	6-12	6-15					
Octombrie	113	30	111	7	10	-	-	-	-
Noiembrie	113	30	113	9	3	-	-	-	-

Fig. 5 Situația absențelor pe lunile octombrie și noiembrie 1891 în Covasna, potrivit statisticilor întocmite de învățătorul George Furtună.

Fig. 5 *The situation of absences for October and November 1891 in Covasna according to teacher George Furtună.*

Comuna bisericască	Numele învățătorului	Calificarea învățătorului	Leafa învățătorului			De la cine primește
			în bani	în bucate	total	
Covasna	George Fortuna	4 cls. gimnaziale+1 teologică+1 examen de calificațiune	180 fl.	10 fl. valoarea lemnelor de foc Cvarțiru în valoare de 10 fl. Victuale în valoare de 10 fl.	210 fl.	170 fl. de la popor și 10 fl. din alte izvoare
	Ioan Nițiu	4 cls. normale+1 examen de calificațiune	130 fl.	10 fl. valoarea lemnelor de foc Cvarțiru în valoare de 10 fl. Victuale în valoare de 10 fl.	160 fl.	120 de la popor 10 din alte izvoare
Filia Zăbala	Nicolau Solomon	4 cls. normale	70 fl.	8 fl. valoarea lemnelor de foc Cvarțiru în valoare de 10 fl. Victuale în valoare de 50 fl.	138 fl.	50 fl. de la popor 20 fl. din alte izvoare

Fig. 6 Situația privind asigurarea învățătorului, calificarea lui și plata acestuia pentru anul școlar 1879/1880 în școlile din Covasna și filia Zăbala.

Fig. 6 *The situation regarding the teacher's insurance, his qualification and his payment for the school year 1879/1880 in the schools from Covasna and Zăbala branch.*

Comuna bisericescă	Numele învățătorului	Salariu total	Sursa salariului			
			de la com. bis.	de la fondul școlar eparhial	de la stat	din alte izv.
Anul școlar 1906/1907						
COVASNA	Nicolae Dobroș	1200 cor	1200			
	Alexandru Ciucan	1200 cor	1200			
ZĂBALA	Mihai Petru	600 cor		360	-	240 din care 100 de la Consistoriul arhiepiscopal

Fig. 7 Numărul învățătorilor, salariul lor și sursa acestuia în anul școlar 1906/1907 conform statisticilor întocmite de preoții parohi și învățători.

Fig. 7 The number of teachers, their salary and its source in the school year 1906/1907 according to statistics compiled by parish priests and teachers.

Comuna bisericescă	Numele învățătorului	Calificarea învățătorului
COVASNA	George Fortuna	4 cls. gimnaziale + 1 teologică + 1 examen de calificățiune
	Ioan Nițiu	4 cls. normale+1 examen de calificățiune
FILIA ZĂBALA	Nicolau Solomon	4 cls. normale

Fig. 8 Pregătirea învățătorilor de la școlile confesionale ortodoxe din Covasna și filia Zăbala în anul școlar 1879/1880, potrivit protocolului școlilor.

Fig. 8 The training of teachers from the Orthodox confessional schools in Covasna and the Zăbala branch in the school year 1879/1880, according to the school protocol.

Consemnare
despre starea averilor bisericesti și școlare cu finea anului 1901

I. Avera nemiscătoare a comunității bisericesti

A) Averi bisericesti										B) Averi școlare							Observări
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	4	5	6	7	
1. Trezoreria	2. Casa de economisire	3. Casa de economisire	4. Casa de economisire	5. Casa de economisire	6. Casa de economisire	7. Casa de economisire	8. Casa de economisire	9. Casa de economisire	10. Casa de economisire	1. Casa de economisire	2. Casa de economisire	3. Casa de economisire	4. Casa de economisire	5. Casa de economisire	6. Casa de economisire	7. Casa de economisire	
1. 1901	1. 1901	-	-	-	-	-	-	-	-	1. 1901	-	-	-	-	-	-	
2. 1901	-	-	-	-	200.000	-	-	-	-	1. 1901	-	-	-	100.000	-	-	

Din la Covasna la 6/10 Decembrie 1903

George Ștefanescu
proprietar

George Ștefanescu
paroh

Fig. 9 6/19.10.1903. Consemnare ale averilor „bisericești și școlare cu finea anului 1901” ale parohiei ortodoxe Covasna și filia Zăbala, Protopopiatul Trei Scaune (18491/8).
Fig. 9 6 / 19.10.1903. Recording of the „church and school fortunes with the end of 1901” of the Orthodox parish of Covasna and the Zăbala branch, the Archdiocese of the Three Chairs (18491/8).

Budget
pe anul 1902

A. Percepțiuni (venituri).				B. Erogațiuni (cheltuieli).			
Rubrică	Cor.	fl.	Observare	Rubrică	Cor.	fl.	Observare
1. Măștișă comunitară	4	-		1. Salariul parohului	150	-	
2. Intenșie după capitalul bisericii	230	-		2. Salariile învățătorilor	1400	-	
3. Intenșie funcționarilor	500	-		3. Contribuții anuale	28	-	
4. Venitul din vânzări	360	-		4. Fondul de pensii pentru învățători	48	-	
5. Venitul din pășuni	120	-		5. Fondul de pensii pentru preoți	8	-	
6. Venitul celor 30 de profesori de clase	-	-		6. Păreră sacotală	16	-	
7. Venitul de potol	4	-		7. Procurări pentru suta	12	-	
8. Venitură extraordinară	100	-		8. Cheltuieli extraordinare	200	-	
Suma totală	1400	-		Suma totală	1700	-	

Covasna la 30 Decembrie 1901

George Ștefanescu
paroh

Nicolae Ștefanescu
chiar și paroh în funcție
deputat

Fig. 10 30.12.1901. Copie a bugetului parohiei ortodoxe Covasna, Protopopiatul Trei Scaune, pe anul 1902 (18756).
Fig. 10 30.12.1901. Copy of the budget of the Covasna Orthodox Parish, Three Chairs Archdiocese, for 1902 (18756).

1907
Comuna: *Covasna* Profpresbiteratul: *Friscaune* 1.

Date statistice școlare.

Anul școlar *1906/7*

A. In general.

1. Obligați a frecvență școala: *148*

	De la 6—12 ani		De la 13—15 ani		De toți		+ -	Notă
	Anul curent		Anul trecut		Anul curent Anul trecut			
Prunci	<i>68</i>	<i>87</i>	<i>10</i>	<i>5</i>	<i>96</i>			<i>De la 13/15 ani multe copii de stud.</i>
Fete	<i>80</i>	<i>87</i>	<i>11</i>	<i>7</i>	<i>112</i>			
Total	<i>148</i>	<i>174</i>	<i>22</i>	<i>2</i>	<i>208</i>			

2. Au frecventat școlile noastre populare:

	De la 6—12 ani		De la 13—15 ani		De toți		+ -	Notă
	Anul curent		Anul trecut		Anul curent Anul trecut			
Prunci	<i>57</i>	-	<i>57</i>	<i>59</i>				
Fete	<i>72</i>	-	<i>72</i>	<i>71</i>				
Total	<i>129</i>	-	<i>129</i>	<i>130</i>				
In percente								

3. Au frecventat școli străine de orice categorie:

	Școli elementare		Școli medii		De toți		+ -	Notă
	Anul curent		Anul trecut		Anul curent Anul trecut			
Prunci	-	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>3</i>				<i>Peșteră publică sau cursuri școli de stud.</i>
Fete	<i>4</i>	-	<i>4</i>	<i>2</i>				
Total	<i>4</i>	<i>2</i>	<i>6</i>	<i>5</i>				
In percente								

	Anul curent	Anul trecut	+ -	Notă
4. Numărul total al elevilor cari au frecventat școala elementară a noastră și străină	<i>135</i>	<i>135</i>		<i>si medii de stud.</i>
5. Numărul puterilor didactice	<i>2</i>			
6. Edificiu de școală: a) propriu b) închiriate	<i>proprie</i>			
7. Sale pentru instrucțiune: a) corespunzătoare b) necorespunzătoare	<i>2</i>			
8. Este școală de repetiție economică a) învățătorul are cualificație pentru aceste școli b) este grădina școlară				

146

Fig. 11 19.05.1907. Date statistice referitoare la anul școlar 1906/1907 în Covasna (18879).
Fig. 11 May 9, 1907. Statistical data regarding the school year 1906/1907 in Covasna (18879).